

Rustig wandelen (3)
door de velden van de Marina Alta

Hugo Renaerts

Rustig wandelen (3)

door de velden van de Marina Alta

Hugo Renaerts

Introductie

Tussen Denia in het noorden en Benissa in het zuiden, bewaart het gewest Marina Alta nog vele getuigenissen van een rijk landbouwverleden, een bedrijvigheid die vele eeuwen lang de enige economische motor van het gewest betekende.

Er is veel regen gevallen sinds de achttiende eeuw tot nu. De dorpen hebben hun aantal inwoners gemiddeld met dertig vermenigvuldigd en de landbouw en de visvangst hebben hun plaats moeten afstaan aan het toerisme.

De demografische cijfers geven een drastische wijziging aan sinds het toerisme in de jaren '70 van vorige eeuw in het gewest en grote sprong maakte. Denia, de hoofdstad van het gewest, is nu de dichtst bevolkte stad met meer dan 40.000 inwoners, gevolgd door Jávea (Xàbia in het Valenciaans) met bijna 30.000. Is het verschil tussen deze twee meest bevolkte steden groot, dan is het nog groter in vergelijking met andere dorpen.

De grote revolutie die de toeristische explosie in het laatste trimester van vorige eeuw teweeg bracht op alle gebied, hebben het leven van de inwoners drastisch veranderd. De landbouw, met hoofdzakelijk druiven, amandelen en olijven, de visvangst en de traditionele ambachten zoals het weven van riet en palmbleden, hebben plaats gemaakt voor huizenbouw, zwembadonderhoud, winkels en supermarkten. Die toeristen hebben zich echter ook laten leiden door sommige voor de streek eigen producten. Boeken over plaatselijke wijn en olijfolie, cultuur en gastronomie in diverse talen vullen hele bibliotheken. De toerist, maar vooral de buitenlandse resident, voelt zich aangetrokken tot de cultuur en de geschiedenis van het land waar hij of zij is komen wonen. Treffend is ook het aantal wandelverenigingen, met niet alleen bezoek aan de vele natuurgebieden, maar ook de belangstelling voor wat men daar nog deels overeind ziet en waarvoor het gediend heeft.

En er blijft nog veel over. De landbouw heeft zich nog niet helemaal opzij laten zetten. Tot het begin van de twintigste eeuw was de druiventeelt voor rozijnen de belangrijkste landbouwactiviteit. Nu worden nog vele druivenvelden in ere gehouden en maakt men uitstekende wijn, waarbij vooral de moscatelwijn een belangrijke plaats inneemt.

Natuurlijk ziet de wandelaar door de oude landbouwvelden vele verwaarloosde velden, ingenomen door bomen en struikgewas, want het toerisme eist vele arbeidskrachten. De oude landbouwers sterven of worden te oud om het werk nog verder te zetten en de jongeren zien op tegen het zware werk. Maar toch... Toch zien we nu regelmatig nieuwe aanplantingen, vooral dan van amandel- en olijfbomen, maar vooral van sinaasappelen. De strijd tegen enkele ziekten die de bomen teisteren is ingezet. De landbouw verrijst geleidelijk weer uit zijn graf en staat op het punt om toch ook weer een belangrijke plaats in te nemen.

De nieuwe residenten blijven niet komen. Het bouwen gaat bergaf. Er kunnen geen bars en restaurants blijven bijkomen. De natuur wordt door de mens gedeeltelijk weer overeind geholpen. Die landbouwvelden vormen nu een uitstekend decor om wandeltochten te organiseren die geen inspanning vereisen en die we in dit boek gaan ontdekken.

Druivenvelden in de Jalónvallei

De routes

Wandelen langs die oude of nieuwe landbouvvelden... ik heb allemaal routes uitgestippeld die gemakkelijk door iedereen te lopen zijn. We gaan geen enkele berg op en we moeten ons geen enkele inspanning getroosten.

Tja, hier een daar een heuveltje is onvermijdelijk.

De meeste wandelingen gaan over asfalt- of betonwegen, over brede landwegen en af en toe nemen we er ook een gemakkelijk te belopen pad bij. Slechts uitzonderlijk staan we voor een helling, maar dit is natuurlijk in deze streek onvermijdelijk.

Ik heb deze routes gelopen tijdens de beperkingen door het coronavirus, tussen oktober 2020 en maart 2021, dus vrij recent, maar het is altijd mogelijk dat er ondertussen toch wat gewijzigd is langs het traject.

Soms wordt een landweg geasfalteerd, soms wordt een boom omgehakt, soms wordt er ergens plotseling een huis gebouwd of een weg om één of andere reden afgesloten. Aan de hand van de plattegronden kan men in zo'n geval dan altijd wel een alternatief vinden. De meeste wandelingen duren ook minder dan drie uur, dus voor iedereen haalbaar.

Allemaal gemakkelijke wegen

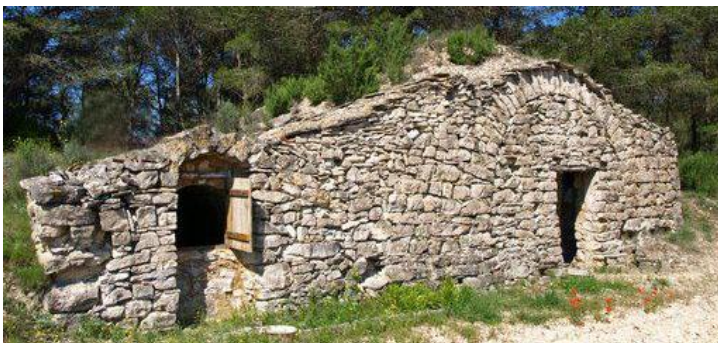
De architectonische elementen

Constructies in natuursteen

Piedra seca, pared seca, piedra en seco of albarrada zijn uitdrukkingen die verwijzen naar een constructie met natuurstenen zonder het gebruik van gelijk welk soort mortel. Het is een eeuwenoude werkwijze, het stapelen van de stenen waarbij kleine holten werden gevuld met kleine steentjes of zand.

De rotsstenen werden uitgezocht of gehakt om alles stevig in elkaar te laten passen en op die manier maakte men niet alleen de terrasmuren, zoals nu nog gebruikelijk en decoratief is, maar werden ook muren en huizen gebouwd, waarbij vooral dient gelet op het stevig in elkaar zakken van de stenen door de zwaartekracht.

Deze manier van bouwen is al heel oud, want vroeger was het gebruik van een bindmiddel, zoals we nu cement hebben, totaal onbekend. De oudste Spaanse bewoners, de Iberiërs, gebruikten deze manier van bouwen al, overgenomen van de mensen uit de Bronstijd. Alleen de manier van het bewerken van de stenen werd steeds beter om ze nog steviger in elkaar te laten passen.

Een huisje volledig in piedra seca, een manier van bouwen die wel ervaring en handigheid eiste.

De revolutie in het Neolithicum maakte van de eerste mensen, de jagers en voedselverzamelaars, die nomaden waren, landbouwers en herders, die zich op een vaste plek vestigden. Daardoor ontstond ook de noodzaak om steviger woningen te bouwen, die niet meer dienden meegenomen te worden. Tenten werden vervangen door huizen.

De overvloed aan stenen in de bergstreken was dus heel nuttig. In de eerste plaats ruimde men de landbouwvelden op van die hinderlijke materialen en in de tweede plaats had men voldoende materiaal om huizen en verdedigingsmuren op te trekken. Mettertijd werden die technieken van opstapelen verbeterd, totdat men tot vrij stevige constructies kon overgaan.

Die muren dienden niet alleen om terrassen aan te leggen, maar ook om scheidingsmuren neer te zetten, wegen af te boorden en een ruimte voor het vee af te bakenen. Al die ruïnes worden in deze tijd gewoon aangeduid als een corral.

Deze techniek van bouwen met stenen zonder gebruik van een soort mortel, werd door de UNESCO in 2018 opgenomen in de catalogus van Werelderfgoed.

We vinden deze wijze van bouwen in Kroatië, Zwitserland, Slovenië, Frankrijk, Italië en Spanje.

Nu zijn deze stapelmuren nog steeds decoratief

Piedra Tosca, zandsteen

Deze stenen werden heel vaak langs de kust gebruikt om huizen te bouwen. Het is een zachte steensoort die zich gemakkelijk laat bewerken, maar ook heel gevoelig is voor erosie.

De toscasteen werd gevormd door de duinen langs de stranden, ongeveer 100.000 jaar geleden, en de structuur van die duinen is vaak te merken in de stenen.

De groeven waar deze stenen werden uitgehakt vinden we nog in overvloed, vooral lang de kust van het gewest Marina Alta, in het noorden van de provincie Alicante.

Bijvoorbeeld bij de Muntanyars in Jávea, tussen de haven en de Playa Arenal, in Calp bij de Baños de la Reina of in Moraira bij het kasteel, maar ook nog op vele andere plaatsen. Deze stenen zijn nu, net als oude Arabische dakpannen, veel duurder dan de andere stenen.

Een groeve van toscasteen

Deze zandsteen was heel populair als bouwsteen en die groeven werden al uitgehakt door de Romeinen en nog tot 1972, toen het verbod werd opgelegd om ze nog verder uit te hakken. Een belangrijke groeve van deze toscasteen was de Cova Tallada (de uitgehakte grot) tussen Jávea en Denia, nu een grote toeristische bezienswaardigheid. Men heeft zelfs de toegang moeten beperken.

Cova Tallada, nu bedreigd door te veel toerisme

In de grot heeft men ook nog sporen aangetroffen van moorse bedrijvigheid, wat doet veronderstellen dat de groeve ook vanaf de twaalfde eeuw gebruikt werd.

Op dit moment zien we, vooral in Jávea (de kerk en vele monumentale gebouwen) en Teulada (oude belangrijke gebouwen) nog veel het gebruik van deze toscasteen.

Heel af en toe zien we de stenen ook gebruikt bij de grote herenhoeven (masías, zie verder) uit de zeventiende en achttiende eeuw, waar ze vooral als hoekstenen of portalen werden gebruikt.

La Masía, de grote familiehoeve

De masía, de herenhoeve, is een typische landbouwconstructie in heel Spanje en het zuiden van Frankrijk. De oorsprong ligt bij de vroegere Romeinse landbouwvilla's.

Het zijn grote afgezonderde gebouwen temidden van uitgestrekte landbouwvelden, waar een hele familie zich voorzag van wat die landbouw en de veeteelt opbracht.

Het materiaal waaruit ze werden opgetrokken veranderde in de loop der tijden, maar de plaats waar ze gebouwd werden was ook van invloed. In de bergstreken gebruikte men hoofdzakelijk de rotsstenen en bouwde men op de wijze van de *piedra seca*. De portalen en raamkozijnen werden gemaakt door gehakte stenen. In de Middeleeuwen begon men met het gebruiken van een soort mortel, gemaakt uit leem, dat later vervangen werd door een soort mortel, gemaakt met zand en ongebluste kalk. In de streek van de Costa Blanca vervingen deze masías de oude moorse nederzettingen, waarvan men de stenen gebruikte om de hoeve te bouwen. Heel vaak beschikte die masía over een verdedigde gevel, want in die tijd waren de invallen van de piraten langs de kuststreek nog vrij frequent.

Het Casa Nova (nieuw huis) in Calp, voor de restauratie.

De meeste van deze masías hebben een voorgevel die naar het zuiden gericht is. In de zestiende eeuw was een boogvorm boven de poort gebruikelijk, daarna gebruikte men meer een bovendrempel. De normale hoogte bestond uit één etage, waar gewerkt werd en een tweede etage als woonruimte, plus een hooizolder. Beneden was ingericht voor het binnenhalen en sorteren van de oogst en de stallen. Aan de achterzijde bevond zich dan nog een ommuurde tuin voor het vee en de groenten.

Vele van deze familiale hoeves hadden defensieve elementen, zoals torens of een ommuring met schietgaten om zich te kunnen verdedigen bij een eventuele inval van piraten, later van struikrovers. Een erker boven de hoofdingang was een onderdeel van deze verdediging, zoals we kunnen zien op de foto op de vorige pagina.

Iedere hoeve had ook een eigen waterput en olijpers en de grotere zelfs een eigen molen en buiten een groot overdekt waterbassin, een aljibe (zie verder), overdekt om de verdamping tegen de gaan. En naast iedere grote hoeve vinden we een bijgebouw, de riurau (zie verder).

Nu zijn vele van deze masías gerestaureerd en doen dienst als landelijke herberg of B&B. Maar waar we gaan wandelen zien we nog enkele van deze grote hoeven in ruïne. In de hele streek blijven nog voorbeelden van verlaten of gerestaureerde masías.

